

Hanna PRZYBYŁ*

Łódź

KOŁO ŁÓDŹ ŚRÓDMIEŚCIE-POLESIE¹

Koło zostało zarejestrowane 10 września 1989 r. Liczba jego członków wynosiła w dniu 30 czerwca 1991 r. 331 osób. Obecnie liczy ono 78 osób. Byłoby ich jeszcze mniej, gdyby nie 13 Sybiraków z Koła w Skierniewicach, którzy przyłączyli się do nas w roku 2013.

Do marca 1990 r. siedzibą Koła było pomieszczenie w budynku parafii Podwyższenia św. Krzyża przy ul. Sienkiewicza 38, a następnie – do maja 1991 r. – lokal w Uniwersytecie Łódzkim przy ul. Narutowicza 48. Od 1992 r. do chwili obecnej spotykamy się w sali wystawowej Muzeum Tradycji Niepodległościowych przy ul. Gdańskiej 13. Korzystamy z niej nieodpłatnie. Za tę przychylność dziękujemy kolejnym dyrektorom wymienionej placówki: Henrykowi Siemińskiemu, który pełnił tę funkcję do roku 2014, Piotrowi Machlańskiemu (2015-2017) i Jackowi Wawrzynkiewiczowi (od 2018 r.). Wiele życzliwości i zrozumienia dla spraw sybirackich wykazywali opiekunowie naszego Koła z ramienia Muzeum: Grzegorz Wróbel, Dorota Jagodzińska i Kamila Lutek-Urbaniak.

Zebrania Koła odbywają się raz w miesiącu w stałym terminie. Na tych spotkaniach przekazywane są m.in. informacje z posiedzeń Zarządu Związku Sybiraków Oddział w Łodzi oraz z działalności Zarządu Głównego – w oparciu o komunikaty ogłaszane w formie obszernych broszur, przesyłanych bezpośrednio do prezesów kół.

Pierwsze lata (1989-1992) działalności łódzkiego Oddziału Związku Sybiraków były zdominowane przez sprawy organizacyjno-prawne, związane z tworzeniem struktury stowarzyszenia, powoływaniem zarządów oddziałów i kół terenowych oraz opracowaniem celów i metod działania.

* Autorka jest prezesem Związku Sybiraków Koło Łódź Śródmieście-Polesie oraz członkiem Zarządu Związku Sybiraków Oddział w Łodzi.

¹ Prezentowane opracowanie powstało w oparciu o materiał archiwalny Koła.

W latach 1989-2018 funkcję prezesa Koła Łódź Śródmieście-Polesie sprawowały następujące osoby:

- Henryk Zając 10 września 1989 – 30 stycznia 1990 r.
- Jerzy Rossowski 30 stycznia 1990 – 10 lutego 1993 r.
- Kazimiera Woźniak 10 lutego 1993 – 1 lutego 2003 r.
- Feliks Milan 1 lutego 2003 – 12 kwietnia 2006 r.
- Jerzy Ciupa 12 kwietnia 2006 – 27 marca 2009 r.
- Hanna Przybył od 27 marca 2009 r.

Wykaz pozostałych funkcji i osób, które je pełniły, zawiera załącznik 1.

Pierwszym prezesem Koła był **Henryk Zając**. Jego następca, **Jerzy Ludwik Rossowski**, należał do Związku Sybiraków od 1989 r. O kierowaniu Kołem w latach 1990-1993 tak sam napisał:

Z sentymentem wspominam, jak to w okresie mego prezesowania miałem przyjemność zorganizować dla członków Koła szereg spotkań z ciekawymi ludźmi w sprawach ważnych w owym czasie dla Związku².

Jego pierwsze prace organizacyjne były związane z uporządkowaniem rejestru Sybiraków (m.in. dane osobowe, miejsca zesłania, okres pobytu na zesłance). Współuczestniczył w przygotowywaniu uroczystości państwowych, kościelnych i związkowych (np. spotkań opłatkowych), upamiętniających losy Sybiraków. Wydarzenia te opisywał w roczniku „My, Sybiracy”, którego był współzałożycielem, a w latach 1991-2012 redaktorem naczelnym. W tym okresie, obejmującym blisko ćwierć wieku, doprowadził do ukazania się 23 numerów tego periodyku.

W latach 1993-2001 wydał 101 numerów lokalnego miesięcznika Sybiraków – „Biuletynu Komisji Historycznej”. Od numeru 95 miesięcznik ten ukazywał się pod tytułem „Biuletyn Historyczny Sybiraków Oddziału Łódzkiego”. W 2003 r. wydał monografię *Łódzcy Sybiracy 1989-2003*. Ponadto opracował dwa tomy w ramach trzyczęściowej *Księgi Sybiraków 2006*, dokumentującej 16-letni dorobek 504 kół Związku Sybiraków w całej Polsce. Był inicjatorem wielu konkursów dla młodzieży, związanych z tematyką zesłańcą, m.in. „Spotkania z Sybirakiem” (2007-2008).

W latach 1992-2002 był członkiem Zarządu Związku Sybiraków Oddział w Łodzi, a od roku 2002 do 2009 pełnił także funkcję jego wiceprezesa. W dniu 25 listopada 2009 r. zrezygnował zarówno z tej funkcji, jak i z członkostwa w Zarządzie.

² J.L. Rossowski, *Podziękowanie Sybirakom za wspólne działania w latach 1989-2009*. Pismo pożegnalne wystosowane 25 listopada 2009 r. (w archiwum Koła).

Za dwudziestoletnią działalność na rzecz środowiska Sybiraków został w 2009 r. uhonorowany prestiżowym wyróżnieniem „Kustosz Pamięci Narodowej”. Nagrodę tę ustanowił w 2002 r. ówczesny prezes Instytutu Pamięci Narodowej, prof. Leon Kieres.

Kazimiera Woźniak należała do Związku Sybiraków od 1989 r. W latach 1989-1992 pełniła funkcję skarbnika Koła. W 1990 r. została jego wiceprezesem, a przez dziesięć lat (1993-2003) była jego prezesem. Po powołaniu w 1989 r. komisji problemowych Oddziału, pracowała w kilku z nich. Od roku 1993 działała jako przewodnicząca Komisji Weryfikacyjnej ds. Kombatantów, a od 1995 jako przewodnicząca Komisji Członkowskiej. Prowadziła jednoosobowo kartotekę członków Oddziału oraz całość spraw związanych z przyjmowaniem ankiet i wydawaniem legitymacji.

W 1994 r. zorganizowała Chór Sybiraków w Kole Łódź Śródmieście-Polesie. Doprowadziła do sfinansowania przez nie zakupu instrumentu muzycznego na potrzeby prób i częstych występów chóru. Wielkim wyróżnieniem było zaproszenie chóru na XIII Światową Pielgrzymkę Sybiraków do Częstochowy, gdzie jego dwukrotny występ spotkał się ze spontanicznym aplauzem.

Od 1995 do 2007 r. była stałą organizatorką i uczestniczką wyjazdów łódzkich Sybiraków na Światowe Pielgrzymki na Jasną Górę. Zajmowała się nie tylko przygotowywaniem tych wyjazdów od strony technicznej i bezpieczeństwa, ale potrafiła też znajdować sponsorów, którzy pokrywali część kosztów pielgrzymek.

Od 2002 do 2012 r. była członkiem Zarządu Związku Sybiraków Oddział w Łodzi. Przez wiele lat współorganizowała uroczystości kościelne, państwowe i związkowe, jak np. spotkania opłatkowe czy przygotowanie darów ołtarza na msze święte, w których uczestniczyli Sybiracy. Zmarła nagle 16 lutego 2012 r.

Feliks Milan był członkiem założycielem łódzkiego Oddziału Związku Sybiraków. W 1989 r. został jego pierwszym prezesem. Funkcję tę pełnił przez dziewięć lat. W roku 1991 powołano go do Zarządu Głównego w Warszawie. Tam, przez dwie kadencje, był skarbnikiem. W 1994 r. został w Łodzi przewodniczącym Wojewódzkiej Rady ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych. 10 kwietnia 1995 r. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie odznaczyła go Złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej – za aktywność w powstaniu pięciu tablic na terenie Łodzi. W styczniu 1998 r. zrezygnował z funkcji prezesa Związku Sybiraków Oddział w Łodzi. 16 maja 1998 r. Zgromadzenie Delegatów Oddziału – w uznaniu jego zasług – przyznało mu tytuł Honorowego Prezesa Oddziału w Łodzi.

W latach 2003-2006 był prezesem Koła Łódź Śródmieście-Polesie. Szczególną aktywność wykazywał w zakresie szerzenia w społeczeństwie prawdy na temat zesłań Polaków w głąb ZSRR. Uczestniczył w spotkaniach z młodzieżą

szkolną, harcerską i akademicką. Udzielił kilkudziesięciu wywiadów radiowych i telewizyjnych, których tematem przewodnim były jego przeżycia w czasie odbywania kary w łagrze na Kołymie.

Feliks Milan współorganizował i uczestniczył w wielu Światowych Pielgrzymkach Sybiraków na Jasną Górę. W czasie pierwszej był jedną z czterech osób dokonujących w dniu 13 maja 1990 r. odsłonięcia Pomnika-Mauzoleum Sybiraka w Częstochowie. Inicjował powstawanie znaków pamięci Sybiru w postaci tablic epitafijnych. W kaplicy kierowanego przez siebie Domu Pomocy Społecznej w Zgierzu-Chelmach ufundował ołtarzyk, zawierający urnę z ziemią z grobów katyńskich.

Był prezesem Stowarzyszenia Budowy Pomnika Chwały Żołnierzy Armii Łódź. Odsłonięcie tego monumentu nastąpiło 10 listopada 2003 r. Zmarł 19 maja 2010 r.

Jerzy Ciupa aktywnie działa w Związku Sybiraków od 1989 r., pełniąc różne funkcje, zarówno w Zarządzie Oddziału, jak i w Kole Łódź Śródmieście-Polesie. W Zarządzie Oddziału był w 1992 r. skarbnikiem, a w latach 1995-1999 przewodniczył Komisji Rewizyjnej. W 1995 r. opracował „Instrukcję gospodarki finansowej, ewidencji i sprawozdawczości finansowej”, zatwierdzoną przez Zarząd Główny Związku Sybiraków w Warszawie do stosowania w oddziałach i kołach terenowych. Zorganizował też szkolenie na temat stosowania tej instrukcji. Objęto nim prezesów, skarbników i przewodniczących komisji rewizyjnych.

W Kole działał w latach 1992-1995 w Komisji Charytatywnej, a od roku 2006 do 2009 był prezesem Koła Łódź Śródmieście-Polesie. Zrezygnował z tej funkcji ze względów zdrowotnych. W 2007 r. zorganizował wycieczkę do Warszawy, połączoną ze zwiedzaniem Muzeum Katyńskiego i Zamku Królewskiego. W 2008 r. przygotował wycieczkę na spektakl do Teatru Wielkiego w Łodzi. Brał udział w konkursie „Spotkanie z Sybirakiem”.

W omawianym tu okresie 30-lecia Koła aktywnie uczestniczył w organizowaniu uroczystości rocznicowych, w spotkaniach z młodzieżą oraz w spotkaniach opłatkowych.

Hanna Przybył należy do Związku Sybiraków od 1990 r. W latach 1992-1995 była przewodniczącą Komisji Rewizyjnej Koła Łódź Śródmieście-Polesie. Od 3 marca 2007 r. przez dwa lata pełniła funkcję skarbnika Koła, a 27 marca 2009 r. została wybrana na jego prezesa. Funkcję tę pełni do chwili obecnej. Przez ten okres szczególnie nacisk kładzie na spotkania Sybiraków z młodzieżą (szerzej na ten temat w dalszej części tego opracowania).

Brała udział w kilku Międzynarodowych Marszach Pamięci Zesłańców Sybiru w Białymstoku. W 2007 r., wraz z 16 członkami naszego Koła, uczestniczyła w konkursie „Spotkanie z Sybirakiem”, który był adresowany do młodzieży gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Wśród wyróżnionych w nim prac

znalazły się opracowania uczniów, którzy przeprowadzili wywiady z czterema Sybiraczkami z naszego Koła: Marią Bielską, Zofią Mościcką, Hanną Przybył i Alicją Serafin. Wyróżnione prace zamieszczono w materiałach pokonkursowych wydanych w 2008 r.³

W latach 2014-2015 H. Przybył współpracowała z zespołem redakcyjnym przy wydaniu dwóch roczników „My, Sybiracy” (nr 25 i 26). Udzielała wtedy konsultacji edytorskich. Od 2018 r. jest członkiem Zarządu Związku Sybiraków Oddział w Łodzi.

Oprócz prezesów Koła, o których informacje podano powyżej, jeszcze inni członkowie Koła Łódź Śródmieście-Polesie udzielali się w pracach instancji zwierzchnich Związku.

W Zarządzie Głównym w Warszawie pracowali:

- Stanisław Jurkin – jako członek Zarządu (2002-2006) i jako jego skarbnik (2006-2018),
- Teresa Patryczna – jako członek Zarządu (2006-2014).

W Zarządzie Oddziału Łódzkiego pełnili następujące funkcje:

- prezes – Andrzej Rozwadowski (1999-2002) i Stanisław Jurkin (od 2002 do chwili obecnej),
- sekretarz – Tadeusz Piechocki (1999-2000) i Teresa Patryczna (od 2002 do chwili obecnej),
- członkowie Sądu Koleżeńskiego – Stanisław Jurkin (1992-1995) i Alicja Serafin (1999-2012),
- członkowie Komisji Rewizyjnej – Maria Bielska (1992-1995), Jerzy Ciupa (1992-1995) i Elwira Krupa (1999-2002),
- członkowie Zarządu – Andrzej Rozwadowski (1995-1997), Waldemar Neuman (1995-1999), Maria Bielska (1999-2009), Irena Leonkiewicz (1999-2009) i Stanisław Jurkin (1999-2002).

W latach 1989-2018 członkowie Koła opublikowali na łamach rocznika „My, Sybiracy” 18 prac – prozą i wierszem – o charakterze wspomnieniowym. Ich wykaz zamieszczono w załączniku 2.

W 2011 r., w ramach Fundacji Kresy-Syberia „Audiowizualne Archiwum Sybiraków”, przeprowadzono wywiady biograficzne z Sybirakami. Byli to: Stanisław Jurkin, Michał Makatun, Waldemar Neuman, Hanna Przybył i Mieczysław Wutke. Fragmenty ich wypowiedzi zamieszczono na internetowej stronie Wirtualnego Muzeum Kresy-Syberia (www.kresy-syberia.org) w Sali Świadcstwa, gdzie znajdują się wywiady z Sybirakami z całego świata.

Informacje i relacje o obchodach Dnia Sybiraka w Łodzi oraz rozmowy z Sybirakami, którzy wspominali swój wieloletni pobyt na zsyłce, wielokrotnie

³ *Spotkanie z Sybirakiem. Prace nagrodzone w konkursie*, Łódź 2008, ss. 168.

emitowały TVP Łódź oraz Telewizja TOYA. Również w Radiu Łódź poruszano tematykę zesłań. Przykładowo można podać, że w dniu 14 maja 2013 r. w audycji „Bolesław Turowski – Sybirak, jedyny uratowany z Katynia” przeprowadzono wywiad z Januszem Turowskim na temat losów jego ojca Bolesława Turowskiego – Sybiraka i łagiernika. Natomiast w Polskim Radiu w programie III (30 września 2018 r.) i w programie I (7 maja 2019 r.) wyemitowano dwa reportaże o zesłańczych losach Witolda Kozłowskiego. Pierwszy – „Pamiętnik z Syberii” – nadano w audycji „Reportaż w Trójce”. Z kolei wersja zaprezentowana w programie I była dłuższa i bardziej szczegółowa. Zatytułowano ją „Ślady przeszłości” i wyemitowano w audycji „Noc z reportażem”. Autorem obu był redaktor Antoni Rokicki.

W 2013 r. ukazało się w Lublinie drugie wydanie książki *Krzyż Wołynia 1943, część II: Relacje (krąg kupowalecki)* w opracowaniu Krzysztofa Gilewicza. Wśród opublikowanych w niej 50 wypowiedzi świadków wydarzeń znajduje się (w rozdziale *Preludium czasu pogardy – SYBIRACY*) m.in. relacja nr 41, której autorką jest śp. Regina Łukaszewicz, Sybiraczka z naszego Koła.

Członkowie Koła uczestniczyli w corocznych uroczystościach kościelnych i patriotycznych, organizowanych przez zarządy Oddziału i kół w Łodzi. Były to:

- uroczystości kościelne związane z rocznicami deportacji (luty – Koło Pabianice, kwiecień – koła w Łodzi),
- pielgrzymki do Częstochowy (maj),
- pielgrzymki do Lichenia (czerwiec),
- Międzynarodowy Marsz Pamięci Zesłańców Sybiru w Białymstoku (wrzesień),
- Dzień Sybiraka (17 września) – msza św. w archikatedrze; modlitwa przy Symbolicznym Grobie Sybiraków na cmentarzu św. Anny na Zarzewie z udziałem kapelana Sybiraków ks. kanonika Ryszarda Olejnika; złożenie kwiatów i zapalenie zniczy przy pomniku Ofiarom Komunizmu przy al. Anstadta,
- Dzień Zaduszny (2 listopada) – modlitwa przy Symbolicznym Grobie Sybiraków z udziałem kapelana Sybiraków.

Od początku powołania łódzkiego Oddziału Związku Sybiraków towarzyszył nam podczas tych uroczystości jego sztandar. **Poczet sztandarowy** tworzyli członkowie naszego Koła: Józef Bartocha, Józef Czyrkowski, Tadeusz Koperski, Jan Lemka, Hieronim Michałowski, Piotr Michałowski, Sabjan Pajor, Zenon Pawłowski oraz Konstanty Rutecki. Z innych kół w skład pocztu wchodził: Antoni Łomasz (Bałuty), Edward Golański oraz Adam Szreder (obaj ze Zgierza). W poczcie sztandarowym uczestniczyły również kobiety: Janina Szydłowska i Eugenia Wójcik (Śródmieście-Polesie), Janina Kępińska i Regina Uszpolewicz (Bałuty) oraz Teresa Gutowska (Górna-Widzew).

Funkcję chorążego w poczcie sztandarowym przez kilkanaście lat pełnił śp. Hieronim Michałowski. Ponad 200 razy ofiarnie stawał przy sztandarze.

Tę tradycję przejął jego syn, śp. Piotr Michałowski. Był również chorążym podczas niezliczonych uroczystości. Uważał to za swą powinność.

Od 2007 r. do chwili obecnej organizatorką pielgrzymek do Częstochowy i Lichenia oraz wyjazdów na Marsz w Białymstoku jest Teresa Patrzyzna (z d. Michałowska), która troszczy się o całą logistykę tych wyjazdów.

Ważnym wydarzeniem dla Koła było utworzenie **Chóru Sybiraków**, który powstał w roku 1994 z inicjatywy Kazimierzy Woźniak. Tworzyli go w większości członkowie naszego Koła: Anna Konczanin, Wanda Lemka, Wanda Ostrowska, Elwira Krupa, Halina Witońska, Kazimiera Woźniak, Adela Taruń, jej córka Liliana Stanisławska oraz Hieronim Michałowski.

W latach 2008-2018 Koło było organizatorem obchodów **trzech rocznic drugiej masowej deportacji** Polaków do ZSRR w kwietniu 1940 r. Została ona upamiętniona w czasie mszy św. w następujących terminach: 12 kwietnia 2008 r. w kościele św. Jerzego, 15 kwietnia 2012 r. w kościele św. Antoniego oraz tamże sześć lat później. W uroczystościach tych mszę św. odprawiał proboszcz danej parafii w koncelebrze z kapłanem łódzkich Sybiraków. Modlitwę wiernych czytali Sybiry z różnych kół. Okolicznościową homilię wygłaszał kapłan Sybiraków. W homiliach tych znalazły się charakterystyczne zagadnienia, które można odnaleźć np. w cytowanym poniżej kazaniu, wygłoszonym 15 kwietnia 2012 r. Ksiądz kapłan rozpoczął je od przypomnienia dat masowych zsyłek Polaków na Syberię. Mówił wówczas:

Dzień 13 kwietnia 1940 r. – to data akcji wysiedleńczej Polaków na Sybir. A była to już druga masowa zsyłka. Pierwsza rozpoczęła się w lutym, trwała przez luty i marzec 1940 r. Rocznice te to jedne z najtrudniejszych w historii naszego narodu, najbardziej bolesne dla tych, których wydarzenia te dotknęły bezpośrednio, a także dla ich rodzin.

Następnie podkreślił, że przez długi czas obowiązywała zmowa milczenia, otaczająca losy Polaków na Wschodzie:

Przez wiele lat przecież ta prawda o martyrologii Polaków na Wschodzie okrywana była milczeniem. [...] Wy, Sybiry, musieliście czekać wiele dziesiątków lat, by można było o tym głośno mówić. Ta prawda historyczna domaga się nagłośnienia tej Golgoty Wschodu. Jesteśmy to winni tym wszystkim, którzy przeżyli katorgę syberyjską, a przede wszystkim tym, którzy tam pozostali i tam złożyli swoje doczesne szczątki. Nie wolno nam zmarnować ich śmierci.

Kolejny fragment homilii poruszał problem zapomnienia: o własnych cierpieniach i o odpowiedzialności sprawców tych cierpień:

Jesteście Wy, Sybiracy, żywym świadectwem prawdy i tych ciężkich chwil, które musiało przeżyć tak wielu naszych rodaków na nieprzyjaznej syberyjskiej ziemi. Śmierć i wygnanie, poniewierka, oderwanie od najbliższych i ogniska ciepła domowego – tego nie można zapomnieć.

Zauważył, jak niezwykle istotne i trudne jest zagadnienie przebaczenia:

Jednym z trudniejszych wymogów wiary jest konieczność przebaczenia. I dla nas, Sybiracy, jest to chyba najtrudniejsze – wybaczyć tym, którzy odbierali najbliższym życie: naszym rodzicom, rodzeństwu.

Przebaczenie może nieraz dla ludzi być zbyt ciężkie, bo nie potrafią wybaczyć. Ale dzisiejsza niedziela mówi nam, że Bóg wybaczy także i nam nasze grzechy. Jest Bogiem Miłosierdzia. Objawiło się to w przesłaniu świętej siostry Faustyny. A więc trzeba umieć przebaczać codziennie. Codziennie modlimy się w Modlitwie Pańskiej: „Ojcze Nasz, odpuść nam nasze winy, jak i my odpuszczamy naszym winowajcom”.

Końcowe słowa homilii wyrażały wdzięczność dla Opatrzności Bożej za możliwość radowania się życiem w wolnej Polsce:

Drogie Siostry i Bracia! Ci, którzy powrócili z Syberii, jeszcze zdążyli nacieszyć się życiem w wolnej Ojczyźnie. Za ten dar dziękujemy dzisiaj Bożej Opatrzności, a doznane doświadczenia niech uczynią nas bardziej szlachetnymi i wrażliwymi na ludzkie cierpienia. I nie zapominajmy nigdy o tych, których prochy spoczywają do dziś wśród syberyjskich tajg. Amen.

Członkowie naszego Koła współuczestniczyli w sfinansowaniu znaków pamięci – tablic poświęconych zmarłym na zesłaniu. Znaki te znajdują się w dwóch łódzkich świątyniach. Tablicę upamiętniającą postać św. Rafała Kalinowskiego, patrona Sybiraków, umieszczono w kościele Opieki św. Józefa i Matki Bożej z Góry Karmel na Radogoszczu. Ufundowały ją wspólnie koła z Łodzi i ze Zgierza. Natomiast koszty tablicy znajdującej się w kościele św. Mateusza Ewangelisty (przy ul. 28. Pułku Strzelców Kaniowskich 18) ponieśli Koło Śródmieście-Polesie i parafianie. Inicjatorem jej ufundowania był ówczesny prezes Koła – Feliks Milan. Poświęcono ją dla upamiętnienia obywateli Polski, którzy zginęli na „niehumanitarnej ziemi”: na Kołymie oraz w Norylsku i Workucie w latach 1939-1955.

Członkowie Koła Śródmieście-Polesie wsparli też – poprzez wykupienie cegiełek donacyjnych – ideę budowy pomnika św. Jana Pawła II przy Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łodzi (ul. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego 156).

Akcję tę zorganizował Alojzy Sąsiadek – członek Komitetu Budowy Pomnika i zarazem prezes Koła Związku Sybiraków Łódź Bałuty.

Ponadto wnosiliśmy wpłaty donacyjne na działalność statutową Związku Sybiraków oraz wydawanie rocznika „My, Sybiracy”.

Co roku, z okazji **Święta Niepodległości**, nasze Koło uczestniczy w spotkaniach w Zespole Szkół Geodezyjno-Technicznych im. Sybiraków w Łodzi przy ul. Skrzydlatej. W listopadzie odbywają się tam koncerty pieśni patriotycznych przygotowane przez młodzież szkolną. Tradycją stało się jednak wspólne śpiewanie. W 2018 r. z inicjatywy Jerzego Ciupy Koło zakupiło książkę Dąmmary Dworak pt. *Kromka chleba* wraz z dołączonym do niej filmem DVD. Dąmmary Dworak i Hanna Przybył przekazali na ręce dyrektora szkoły, Julitty Rosy, w dniu 8 listopada 2018 r. podczas uroczystych obchodów setnej rocznicy odzyskania niepodległości.

W okresie świąt Bożego Narodzenia i Nowego Roku zarządy Koła rokrocznie organizowały **spotkania opłatkowe**. Początkowo odbywały się one w Muzeum Tradycji Niepodległościowych – siedzibie Koła Łódź Śródmieście-Polesie, a następnie w restauracji Hotelu Reymont (ul. Legionów 81). W spotkaniach tych brali również udział członkowie rodzin Sybiraków, członkowie Zarządu Oddziału i zaproszeni przedstawiciele z innych kół.

Uczestniczymy w **uroczystościach pogrzebowych** Sybiraków z naszego Koła oraz innych kół Oddziału Łódzkiego. W uzgodnieniu z rodziną zmarłego w uroczystości bierze udział poczet sztandarowy.

Wyjątkowo ważnym nurtem naszej pracy są **spotkania z dziećmi i młodzieżą**. Już kanclerz Jan Zamoyski (1542-1605) trafnie zauważył: *Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie...* Nasze z nią spotkania umożliwiają realizację niektórych celów, jakie stawia Statut Związku Sybiraków. Są to m.in.: upamiętnianie losów zesłańców polskich, którzy w latach 1940-1956 zostali deportowani do ZSRR, oraz popularyzacja i upowszechnianie wartości patriotycznych oraz obywatelskich.

Od momentu reaktywowania Związku Sybiraków w Łodzi w 1989 r. odbywa się to poprzez przypominanie takich dat, jak: 17 września 1939 r. (napaść ZSRR na Polskę), 10 lutego, 13 kwietnia i przełom czerwca/lipca 1940 r. oraz maj-czerwiec 1941 r. (cztery masowe zsyłki). W rocznice tych tragicznych wydarzeń każdego roku organizowane są uroczystości państwowe, kościelne oraz spotkania z młodzieżą. Ich celem jest przekazywanie prawdy o zesłaniach Polaków do ZSRR. Prawdę tę głosili i głoszą Sybiracy, którzy szczęśliwie wrócili do Ojczyzny – żywi świadkowie historii. Ich spotkania z młodzieżą szkolną

odbywały się na zaproszenie dyrekcji szkół i nauczycieli – na lekcjach historii lub wychowawczych. Uczniowie spotykali się z Sybirakami także poza szkołą – w placówkach kulturalno-oświatowych, np. w bibliotekach. W wielu przypadkach inicjatorami tych wydarzeń byli członkowie Związku Sybiraków.

Po latach doświadczeń poszerzono tę formę popularyzacji wiedzy, organizując konkursy na temat losów Polaków na zesłaniu. Ich uczestnicy samodzielnie zapoznawali się z historią Sybiraków, przeprowadzali z nimi wywiady, a następnie przedstawiali wyniki prac w formie określonej w regulaminie. Inicjatorem wielu konkursów, m.in. „Spotkania z Sybirakiem”, był Jerzy Ludwik Rossowski, redaktor naczelny czasopisma „My, Sybiracy”.

Wykaz spotkań z młodzieżą zestawiono w załącznikach z podziałem na okresy: 2007-2009 (załącznik 3), 2010-2013 (załącznik 4) oraz 2014-2018 (załącznik 5). Podział ten pokrywa się prawie dokładnie z kadencjami obecnego Zarządu Koła Związku Sybiraków Łódź Śródmieście-Polesie. Wydaje się, że taka forma prezentacji pozwala lepiej ocenić wysiłek organizatorów i uczestników spotkań.

Ogółem zorganizowano 37 spotkań Sybiraków z młodzieżą szkolną, w tym:

- 11 uroczystości związanych z Narodowym Świętem Niepodległości,
- dziewięć lekcji dwu- i trzygodzinnych,
- osiem konkursów,
- osiem rozmów z udziałem Sybiraka,
- dwie uroczystości o charakterze lokalnym: otwarcie Izby Pamięci Sybiraków; uhonorowanie sztandaru szkoły Odznaką Honorową Sybiraka.

W spotkaniach uczestniczyła młodzież z trzech szkół podstawowych, siedmiu gimnazjów i pięciu szkół ponadgimnazjalnych. Każde spotkanie z Sybirakami, słuchanie ich opowieści o zesłańczych losach na „niehumanitarnej ziemi”, było niezwykle przeżyciem dla młodzieży. Świadczyły o tym pytania zadawane w dyskusji, a także wpisy na stronach internetowych i w szkolnych Księgach Pamięci. Oto kilka przykładowych zapisów z Internetu:

Moje oczy zaszkliły się od łez, kiedy kolejna osoba wspominała wywózki na Sybir. Zdziwił mnie spokój, z jakim goście opowiadali o swoich przeżyciach.

Myślę, że [...] te wspomnienia pomogą mi w pokonywaniu własnych słabości.

Dzięki spotkaniu nabraliśmy jeszcze większego szacunku dla osób starszych i nauczyliśmy się cieszyć z małych rzeczy.

Spotkanie z Sybirakami [...] pozwala docenić to, co mamy w życiu. Coś, co my traktujemy jako należne i oczywiste – Im odebrano. Dzięki poznaniu Ich losów widzimy, że mamy szczęśliwe życie. Następne pokolenia też powinny o tym pamiętać.

Spotkania z Sybirakami – to były najlepsze lekcje historii, jakie mogłabym sobie wyobrazić. Bo nigdy nie spodziewałam się, że historia może być tak blisko.

Przynajmniej częściowo zdaliśmy sobie sprawę z tego, na jaki okropny los skazani zostali nasi przodkowie podczas II wojny światowej i jaki ogromny szacunek z naszej strony Im się należy. Powinniśmy zawsze o tym pamiętać i przekazywać tę wiedzę innym, w tym także następnym pokoleniom. Ten dzień na pewno zapamiętamy na zawsze.

Na szczególne podkreślenie zasługuje liczny udział młodzieży szkolnej w konkursie „Spotkanie z Sybirakiem”. Uczestniczyło w nim 139 uczniów z 26 łódzkich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Plonek konkursu było 70 opracowań, które powstały w wyniku spotkań z 68 Sybirakami. Z Koła Łódź Śródmieście-Polesie w konkursie wzięło udział 16 następujących Sybiraków: M. Bielska, J. Ciupa, J. Czyrkowski, S. Jurkin, R. Krajewski, E. Kraus, E. Krupa, I. Leonkiewicz, A. Marcinkowski, F. Milan, Z. Mościcka, H. Przybył, A. Serafin, A. Szwykowska-Michalska, E. Urbuś, J. Wojdyła.

Dodam jeszcze wątek osobisty. Z satysfakcją i wzruszeniem przyjąłem udział moich wnuczek, Michaliny i Basi, w przekazywaniu prawdy o losach zesłańców, wśród których byli: babcia Hania, prababcia Jadwiga oraz praprababcia Wacława i prapradziadek Stanisław.

Składam serdeczne podziękowania Dyrektorom i Pedagogom szkół, w których odbywały się spotkania Sybiraków z uczniami. Chylę głowę przed organizatorami wszystkich uroczystości za ogrom pracy, zaangażowania i stworzenie podniosłej atmosfery, dzięki której my, Sybiracy, czuliśmy się honorowymi gośćmi.

Szczególnie gorąco dziękuję Zespołowi Szkół Geodezyjno-Technicznych im. Sybiraków w Łodzi. Jego dyrektor, mgr inż. Julitta Rosa, wraz z zespołem swoich pedagogów oraz pozostałymi pracownikami, a zwłaszcza z uczniami, potrafiła otoczyć nas, Sybiraków, życzliwością i szacunkiem.

My, Sybiracy, jesteśmy świadkami nieludzkich czasów cierpienia i męczeństwa, które nigdy nie powinny się zdarzyć i nie mogą się powtórzyć. O naszych zesłańczych, syberyjskich losach i cierpieniach należy pamiętać i przypominać. Nie wolno o nich zapomnieć!

Dziękuję Redaktorowi rocznika „My, Sybiracy” – Jerzemu Ludwikowi Rossowskiemu – oraz Krystynie Wójcickiej – członkowi zespołu redakcyjnego tego czasopisma i kustoszowi zbiorów Biblioteki Sybiraka – za owocną współpracę przy publikacjach związanych z naszymi syberyjskimi losami. Jerzemu Ciupie składam serdeczne podziękowanie za przekazanie obszernej dokumentacji Koła i podzielenie się własnymi doświadczeniami, zwłaszcza z dziedziny finansów. Kolejne specjalne podziękowania za wieloletnią współpracę kieruję pod adresem członkiń Zarządu Koła: sekretarz Janiny Szydłowskiej (wdowa

po Sybiraku) i skarbnika Barbary Ajnenkiel (żona Sybiraka). Obie nie tylko wypełniały wzorowo swoje statutowe obowiązki, ale dodatkowo były niezastąpione przy organizowaniu zebrań i spotkań.

Serdeczne podziękowania składam członkom naszego Koła: prezesowi Zarządu Związku Sybiraków Oddział w Łodzi, Stanisławowi Jurkinowi, i Teresie Patrzycznej, oddelegowanym do pracy w Zarządzie – za pomoc w sprawach merytorycznych i organizacyjnych. Dzięki ich aktywności w kontaktach z władzami łódzkimi – Urzędem Wojewódzkim, Urzędem Miasta Łodzi oraz Zarządem Głównym Związku Sybiraków – nasz Oddział jest rozpoznawalny, zarówno w Łodzi, jak i w Polsce.

Dziękuję też członkom zarządów Koła w latach 2007-2019 oraz członkom naszego Koła i ich Rodzinom uczestniczącym w naszej wspólnej działalności – za owocną współpracę, a w szczególności za serdeczną, bezkonfliktową, wręcz rodzinną atmosferę, która pozwala mieć nadzieję, że w następnych latach w naszym Kole jeszcze wiele wspólnie zdziałamy.

ZAŁĄCZNIK 1

Władze Koła Związku Sybiraków Łódź Śródmieście-Polesie w latach 1989-2019

I KADENCJA: 10 IX 1989-26 II 1992

Prezes: Henryk Zając (do 30 I 1990), Jerzy Ludwik Rossowski (od 30 I 1990)

Skarbnik: Kazimiera Woźniak

Członkowie Zarządu Koła: Franciszek Palisiak, Marian Paszkowski

II KADENCJA: 26 II 1992-VI 1995

Prezes: Jerzy Ludwik Rossowski (do 10 II 1993), Kazimiera Woźniak (od 10 II 1993)

Wiceprezes: Kazimiera Woźniak (do 10 II 1993)

Sekretarz: Maria Bielska (do 10 III 1993), Teresa Patrzyczna (od 10 III 1993)

Skarbnik: Alicja Serafin

Członkowie Zarządu: Jerzy Ciupa, Janina Gołębowska, Stanisław Jurkin, Hieronim Michałowski, Łucja Miśkiewicz-Śnieszko, Tamara Pfeiffer, Jadwiga Stańczyk, Stefania Świciak, Halina Witońska

Komisja Rewizyjna: Hanna Przybył, Wiesława Hołówko, Henryk Kunaszkiewicz

III KADENCJA: VI 1995-14 IV 1999

Prezes: Kazimiera Woźniak

Wiceprezes: Władysław Tomaszewicz (do 25 X 1995), Tadeusz Szymański (od 25 X 1995 do 26 VIII 1998), Maria Kwiatkowska (od 8 IX 1998)

Sekretarz: Teresa Patrzyczna

Skarbnik: Elwira Krupa

Członkowie Zarządu Koła: Józef Czyrkowski, Hieronim Michałowski, Stefania Świciak, Adela Taruń, Halina Witońska

Komisja Rewizyjna: Wanda Bialecka, Irena Leonkiewicz

IV KADENCJA: 14 IV 1999-1 II 2003

Prezes: Kazimiera Woźniak

Wiceprezes: Maria Kwiatkowska

Sekretarz: Małgorzata Szymańska

Skarbnik: Henryk Kunaszkiewicz

Członkowie Zarządu Koła: Maria Bielska, Józef Czyrkowski, Józef Janikowski, Tadeusz Koperski, Hieronim Michałowski, Stefania Świciak, Adela Taruń

Komisja Rewizyjna: Wanda Białecka, Irena Leonkiewicz, Teresa Patrzyczna

V KADENCJA: 2003-2006

Prezes: Feliks Milan

Wiceprezes: Maria Kwiatkowska

Sekretarz: Stefania Świciak

Skarbnik: Henryk Kunaszkiewicz

Członkowie Zarządu Koła: Józef Czyrkowski, Stanisław Jurkin, Tadeusz Piechocki

Komisja Rewizyjna: Wanda Białecka, Teresa Patrzyczna

VI KADENCJA: 2006-2010

Prezes: Jerzy Ciupa (do 27 III 2009), Hanna Przybył (od 27 III 2009)

Wiceprezes: Alicja Serafin

Sekretarz: Janina Szydłowska

Skarbnik: Henryk Kunaszkiewicz (do 2007), Hanna Przybył (od 3 III 2007 do 27 III 2009), Piotr Michałowski (od 27 III 2009)

Zastępca skarbnika: Piotr Michałowski (do 27 III 2009)

Przewodniczący i członkowie komisji problemowych: Józef Czyrkowski (do 1 VI 2009), Tadeusz Koperski, Bogdan Pawłowski, Tadeusz Piechocki (do III 2007)

Komisja Rewizyjna: Irena Leonkiewicz, Teresa Patrzyczna

VII KADENCJA: 2010-2014

Prezes: Hanna Przybył

Wiceprezes: Alicja Serafin

Sekretarz: Janina Szydłowska

Skarbnik: Piotr Michałowski (do 21 VI 2012)

Członkowie Zarządu Koła: Jerzy Ciupa (do 9 II 2011), Barbara Ajnenkiel (od 25 I 2012)

Komisja Rewizyjna: Elwira Krupa, Teresa Patrzyczna, Waldemar Neuman

VIII KADENCJA: 2014-2018

Prezes: Hanna Przybył

Wiceprezes: Alicja Serafin (do 6 X 2017)

Sekretarz: Janina Szydłowska

Skarbnik: Barbara Ajnenkiel

Komisja Rewizyjna: Teresa Patrzyzna, Edward Dmochowski (do 2016)

IX KADENCJA: od 2018 r.

Prezes: Hanna Przybył

Skarbnik: Barbara Ajnenkiel

Członkowie Zarządu Koła: Stanisława Arabska, Halina Józwiak, Witold Kozłowski

Komisja Rewizyjna: Tadeusz Kopacki, Teresa Patrzyzna

ZAŁĄCZNIK 2

Wykaz wspomnieniowych publikacji członków Koła Łódź Śródmieście-Polesie w roczniku „My, Sybiracy”

1. Grzywaczewska Z., *Zesłanie. Wspomnienia z lat dzieciństwa i młodości*, 2015, nr 26
2. Kałużna-Szulc I., *Moje straszne wspomnienia*, 1997, nr 8
3. Kędzior J., *Podróż na Sybir, pobyt i powrót do kraju*, 2014, nr 25
4. Kozłowski W., *Wspomnienie*, 2015, nr 26
5. Krupa E., *Wspomnienia małego wroga wielkiego Kraju Rad*, 2000, nr 11
6. Lemka W., *Moja młodość na zesłaniu*, 2015, nr 26
7. Leonkiewicz I., *Zesłańcze wspomnienia*, 2000, nr 11
8. Michałowski H., *Tęsknota*, 2003, nr 14
9. Milan F., *Znad Kołymy*, 1991, nr 2
10. Neuman C., *Moja „Odysea”*, 1993, nr 4
11. Neuman W., *Wspomnienia sybirackie*, 1996, nr 7
12. Olewnik-Dembińska H., *Pamiętnik Haliny*, 2012, nr 23
13. Pfeiffer T., *Byłam zesłana na Sybir*, 2001, nr 12
14. Przybył H., *Moja syberyjska historia*, 2015, nr 26
15. Sipowicz-Bogowski H., *Głód*, 2003, nr 14
16. Szymański T., *Z archangielskiej tajgi myśli...*, 1995, nr 6
17. Turowski J., *Wypędzeni z Polski na Syberię 13 kwietnia 1946*, 2012, nr 23
18. Wojdyła J., *Wspomnienia z Syberii*, 2013, nr 24

ZAŁĄCZNIK 3

Spotkania z młodzieżą w szkołach i placówkach kulturalno-oświatowych w latach 2007-2009

Lp.	Data	Miejsce spotkania	Temat spotkania	Uwagi
1	2	3	4	5
1.	X 2007	Mieszkanie Hanny Przybył	Konkurs „Spotkanie z Sybirakiem”. Wywiad z Hanną Przybył.	Uczennice XXXIII LO: M. Kowalska i D. Pawlak dokumentowały wywiad, fotografując jego przebieg i nagrywając na dyktafonie. Wywiad był częścią projektu przygotowywanego na konkurs.
2.	8 II 2008	Muzeum Miasta Łodzi – Sala Lustrzana	Uroczyste zakoń- czenie konkursu „Spotkanie z Sybi- rakiem” i rozdanie nagród.	Udział wzięli wszyscy uczestnicy konkursu: mło- dzież, nauczyciele- -opiekunowie, Sybiracy udzielający wywiadów, sponsorzy i przedstawiciele władz miasta oraz woje- wództwa. Konkurs zorgani- zowali: Związek Sybiraków Oddział w Łodzi, Łódzkie Centrum Doskonalenia Na- uczycieli i Kształcenia Prak- tycznego oraz Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 13 im. Sybiraków.

1	2	3	4	5
3.	IX 2008	Szkoła Podstawowa im. M. Kopernika, Buczkowice, pow. bielski, woj. śląskie	Lekcja historii w kl. VI u Marii Kupiec. Temat: II wojna światowa – Deportacje Polaków do ZSRR.	Uczennica kl. VI, Michalina Przybył, odczytała obszerne (30 min.) opracowanie na temat wczesnego dzieciństwa swojej babci Hanny Przybył, która jako niemowlę była deportowana do Kraju Ałtajskiego (ZSRR). Michalina wykorzystала wydane drukiem materiały pokonkursowe <i>Spotkanie z Sybirakiem</i> .
4.	16 XI 2008	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 13 im. Sybiraków w Łodzi	Udział Sybiraków w lekcji historii u Janiny Pawłowskiej.	Sybiracy: Stanisław Jurkin, Irena Leonkiewicz, Michał Makatun, Hanna Przybył opowiadali o swoich przeżyciach na zesłaniu w ZSRR w latach 1940-1956.
5.	16 IX 2009	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 13 im. Sybiraków w Łodzi	Udział Sybiraków w lekcji historii u Janiny Pawłowskiej.	Na kolejnych lekcjach z młodzieżą spotkali się Sybiracy: Mieczysław Wutke i Janina Kępińska, Stanisław Jurkin i Michał Makatun, Hanna Przybył i Teresa Gutowska. W lekcjach uczestniczył wizytator łódzkiego kuratorium T. Pawłowski.

ZAŁĄCZNIK 4

Spotkania z młodzieżą w szkołach i placówkach kulturalno-oświatowych w latach 2010-2013

Lp.	Data	Miejsce spotkania	Temat spotkania	Uwagi
1	2	3	4	5
1.	19 III 2010	Muzeum Miasta Łodzi	Zakończenie konkursu „Arsenał Pamięci”, zorganizowanego przez Chorągiew Łódzką ZHP, Hufiec ZHP Łódź-Śródmieście i XXIX LO im. Janka Bytnara „Rudego”.	Uczestnicy konkursu: uczniowie szkół ponadpodstawowych i harcerze. Ośmioro uczniów opisało losy swoich bliskich, którzy byli zesłani do ZSRR. W spotkaniu uczestniczyli Sybiracy: S. Jurkin, H. Przybył, J. Turowski, A. Serafin oraz poczet sztandarowy: J. Kępińska, T. Gutowska, M. Makatun.
2.	12 IV 2010	Miejska Biblioteka Publiczna Łódź-Polesie, Filia nr 21, ul. Długosza 21/23	Otwarcie wystawy „Ofiary zbrodni katyńskiej”. Organizatorzy wystawy: kustosz zbiorów Biblioteki Sybiraka – Krystyna Wójcicka i kierowniczk Biblioteki – Anna Ruszczyk.	Spotkanie z młodzieżą ze Szkoły Podstawowej nr 91. Wzięli w nim udział: J. Ciupa, S. Jurkin, T. Gutowska, A. Łomasz, L. Bęben, J. Kępińska, M. Kozłowska, K. Mazurkiewicz, T. Patrzyczna, H. Przybył.
3.	27 IV 2010	XXXV LO im. Króla Stefana Batorego w Łodzi	Obchody 70. rocznicy Zbrodni Katyńskiej.	Odnaczenie sztandaru szkoły Odznaką Honorową Sybiraka. W uroczystości udział wzięli: S. Jurkin, T. Patrzyczna, M. Makatun, H. Przybył.

1	2	3	4	5
4.	28 X 2010	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi	Otwarcie wystawy „Syberia – więzienie bez dachu”. Uczestniczyła w tym licznie zgromadzona młodzież, Zarząd Związku Sybiraków Oddział w Łodzi, członkowie Związku z wszystkich kół, przedstawiciele redakcji „My, Sybiracy”.	Odbyła się rozmowa panelowa, w której uczestniczyli: T. Gutowska, H. Przybył, M. Makatun, J. Kępińska i M. Wutke. Ze spotkania przygotowano dwuczęściową płytę DVD, wydaną przez organizatora wystawy.
5.	22 III 2011	Szkoła Podstawowa nr 19 w Łodzi, klasa VI a	Spotkanie z uczniami na lekcji historii u Janiny Mitek. Temat: II wojna światowa – Deportacje Polaków do ZSRR.	H. Przybył opowiadała o swoich syberyjskich losach na zesłaniu w Kraju Ałtajskim w latach 1941-1946. Spotkanie zorganizowano przy współudziale jej wnuczki – Basi Przybył, uczennicy klasy VI a.
6.	17 V 2011	Miejska Biblioteka Publiczna Łódź-Polesie, Filia nr 21, ul. Długosza 21/23	Otwarcie wystawy „Monte Cassino”. Organizatorzy wystawy: kustosz zbiorów Biblioteki Sybiraka – Krystyna Wójcicka i kierowniczk Biblioteki – Anna Ruszczyk.	W spotkaniu z młodzieżą z Gimnazjum nr 19 im. Mariusza Zaruskiego uczestniczyli: Z. Mościcka, S. Jurkin, J. Rossowski i M. Wutke.
7.	16 IX 2011	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 13 im. Sybiraków w Łodzi	Otwarcie Izby Pamięci Sybiraków.	Spotkanie z młodzieżą. O swoich losach na zesłaniu opowiadali Sybiracy: S. Jurkin, M. Wutke i H. Przybył.

1	2	3	4	5
8.	27 X 2011	Miejska Biblioteka Publiczna im. S. Czernika Łódź-Bałuty, Filia nr 3, ul. Osiedlowa 6	Spotkanie z młodzieżą z Gimnazjum nr 12. Organizator: Małgorzata Obuchowicz – kierownik Biblioteki.	W spotkaniu z W. Neumanem udział wzięło ok. 20 osób. Tak wypowiedział się o tym wydarzeniu uczeń klasy III d: <i>Była to żywa lekcja historii. Nieczęsto się zdarza, by ktoś tak barwnie opowiadał o naszej smutnej historii. Pan Neuman, jako świadek tych wydarzeń, posiada bezcenną wiedzę, a jego wspomnienia są tak ciekawe, że umówiłem się z nim na kolejne spotkanie.</i>
9.	12 IV 2012			
10.	29 III 2012	Publiczne Gimnazjum Integracyjne nr 47 im. J. Korczaka, Zespół Szkół Integracyjnych nr 1 w Łodzi	Spotkanie z uczniami realizującymi projekt „Niezwyczajni świadkowie historii” w ramach konkursu „Mosty nad Łódką – dialog między pokoleniowy”.	W projekcie tym planowano przedstawić losy pięciu osób, które przeżyły II wojnę światową i swymi przeżyciami zechciałyby się podzielić z uczniami. Jedną z tych osób była Hanna Przybył, której opowieść młodzież zatytułowała: „Na nie-ludzkiej ziemi”.
11.	20 IV 2012	Publiczne Gimnazjum Integracyjne nr 47 im. J. Korczaka, Zespół Szkół Integracyjnych nr 1 w Łodzi	Publiczna prezentacja projektu „Niezwyczajni świadkowie historii”. Jego opiekunami i szkolnymi koordynatorami byli: Iwona Michałowska i Andrzej Skowronek.	W gimnazjum odbyło się spotkanie pięciorga bohaterów projektu z całą społecznością szkolną. Goście mówili o sobie i o swoich przeżyciach oraz odpowiadali na pytania uczniów. Bardziej szczegółowo prezentowali zesłańcze losy na spotkaniach w klasach. Na zakończenie wręczono im płyty DVD z prezentacją projektu oraz gazetki projektowe. Gazetki te otrzymali także uczniowie gimnazjum.

1	2	3	4	5
12.	20 VI 2012	Pałac Młodzieży im. J. Tuwima w Łodzi	Uroczyste podsumowanie konkursu „Mosty nad Łódką – dialog międzypokoleniowy”. Został on zorganizowany przez Wydział Edukacji Urzędu Miasta Łodzi, Łódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego oraz Pałac Młodzieży im. J. Tuwima.	Pierwsze miejsce zdobyło Publiczne Gimnazjum Integracyjne nr 47 za swój projekt „Niezwyczajni świadkowie historii”. Nagrodzeni zostali uczniowie klasy I a: Nina Kozłowska, Piotr Miszczak, Damian Misztal, Magdalena Sikora i Wojciech Zawadzki. Nagrody otrzymali także nauczyciele – koordynatorzy tych projektów: Iwona Michałowska, Małgorzata Kurek i Andrzej Skowronek.
13.	10 V 2012	Miejska Biblioteka Publiczna Łódź-Bałuty, Filia nr 12, ul. Zachodnia 12	Spotkanie Waldemara Neumana z uczniami kl. I b Gimnazjum nr 12 w Łodzi.	Wychowawca Rafał Nowak powiedział: <i>Myszę, że była to bardzo wartościowa lekcja żywej historii, z której uczniowie wiele wyniosą. Uświadomić sobie, jakie warunki życia oni mają teraz, a jakich doświadczył ten człowiek na «nieludzkiej ziemi», to naprawdę duże doświadczenie.</i>
14.	25 III 2013	Miejska Biblioteka Publiczna im. S. Czernika Łódź-Bałuty, Filia nr 3, ul. Osiedlowa 6	Spotkanie Hanny Przybył z młodzieżą szkolną. Organizator: Małgorzata Obuchowicz – kierownik Biblioteki.	Wpis w Internecie: <i>Ciekawa, ale i smutna historia, opowiedziana uczniom kl. III c z Gimnazjum Publicznego nr 6, wywarła na nich duże wrażenie i na pewno skłoni ich do wielu refleksji. Na zakończenie mogliśmy obejrzeć wiele pamiątek w postaci fotografii, map, dokumentów i odznaczeń.</i>

1	2	3	4	5
15.	21 V 2013	Gimnazjum im. W. S. Reymonta, Wiączyń Dolny 18 92-701 Łódź 35	Spotkanie Sybiraków z uczniami zorganizował Tomasz Bystronński – wójt gminy Nowosol- na i Regina Piątkowska – sołtys sołectwa Byszewy.	Swoją wiedzę i przeżyciami podzielili się z uczniami Sybiracy: M. Kozłowska, M. Makatun, T. Patrzcyczna, H. Przybył i M. Wutke. Ze strony internetowej gimna- zjum: <i>Spotkanie z Sybiraka- mi było dla naszych uczniów szczególnym wydarzeniem, ponieważ mieli okazję do wy- słuchania relacji świadków historii, którzy nie czerpią wiedzy z książek, ale opo- wiadali nam o swoich prze- życiach, uczuciach. Oprócz wzruszających relacji i często bardzo osobistych i bolesnych wspomnień, mogliśmy obej- rzeć oryginalne dokumenty, pamiątki z zesłania, listy. Uczniowie mieli również oka- zję zadawać gościom pytania.</i>
16.	10 VI 2013	Zespół Szkół Ponadgimna- zjalnych nr 5 im. Króla Boles- ława Chrobrego w Łodzi	Lekcja historii – spotka- nie Sybiraków z ucznia- mi pierwszych klas lice- alnych (2 godziny). Or- ganizatorami spotkania były Teresa Bujak i Syl- wia Duda. Uczestniczyła w nim także Katarzyna Jarosińska – przedstawi- cielka Sztafety Pokoleń.	Wpis ze strony interneto- wej szkoły: <i>Młodzież miała możliwość uczestniczenia w niezwyklej lekcji patrio- tyzmu i historii o losach polskich rodzin skazanych na wieloletnią tułaczkę i trudne życie na dalekiej Sy- berii. W lekcjach przepro- wadzonych w szkole udział wzięły Sybiraczki: M. Ko- złowska, T. Patrzcyczna i H. Przybył.</i>

ZAŁĄCZNIK 5

Spotkania z młodzieżą w szkołach i placówkach kulturalno-oświatowych w latach 2014-2018

Lp.	Data	Miejsce spotkania	Temat spotkania	Uwagi
1	2	3	4	5
1.	19 III 2014	Publiczne Gimnazjum nr 22 im. J. Kukuczki w Łodzi	Lekcja języka polskiego u A. Janowieckiej, kl. III a. Temat: Deportacje Polaków do ZSRR w czasie II wojny światowej.	H. Przybył opowiadała o swoich losach na zesłaniu w Kraju Ałtajskim w latach 1941-1946, ilustrując tę opowieść prezentacją komputerową (zdjęcia, mapy, dokumenty). Spotkanie zorganizowano przy współudziale jej wnuczki – Basi Przybył, uczennicy kl. III a.
2.	26 V 2014	Instytut Pamięci Narodowej w Łodzi	Projekt edukacyjny realizowany przez IPN przy współpracy z Fundacją „Ja Ko- bieta”: „O tym nie wolno zapomnieć – spotkania z kobietami, które przeszły piekło obozów i łagrów”.	Uczestnicy projektu – uczniowie XXXIII LO im. Armii Krajowej w Łodzi, kl. I b: Szymon Osiński, Jakub Nowicz, Jakub Ruciński. Opiekun: nauczyciel historii – Krzysztof Łomiński. Uczniowie przeprowadzili wywiad z Hanną Przybył – Sybiraczką, która mówiła o deportacji i swoim pobycie na Syberii w Kraju Ałtajskim. Przebieg wywiadu rejestrowano kamerą cyfrową.

1	2	3	4	5
3.	21 I 2015	Zespół Szkół Ponadgimna- zjalnych nr 5 im. Króla Bolesława Chrobrego w Łodzi	Spotkanie Sybiraków z uczniami pierwszych klas licealnych (2 godziny lekcyjne).	Sybiraczki: Teresa Gutowska, Krystyna Mazurkiewicz i Hanna Przybył opowiadały o swoich losach na zesłaniu na Sybir w latach 1940-1946. Spotkanie zorganizowała nauczycielka religii – Teresa Bujak i nauczyciel historii – Jacek Klimczak.
4.	26 II 2015	XXI LO im. B. Prusa w Łodzi	Spotkanie z uczniami klasy I b na lekcji historii u B. Baranowskiej.	H. Przybył opowiadała o swoich losach na zesłaniu w Kraju Altajskim w latach 1941-1946, ilustrując tę opowieść prezentacją komputerową (zdjęcia, mapy, dokumenty). Spotkanie zorganizowano przy współudziale jej wnuczki – Basi Przybył, uczennicy kl. I b.
5.	30 IV 2015	Łódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego	Zakończenie konkursu dla szkół podstawowych. Projekt „Niezwyczajne dzieciństwo – Sybir w oczach dziecka” dla grup uczniów z klas I-III oraz IV-VI.	Przybliżenie młodszym dzieciom problematyki wojny. Inspiracją była książka z serii <i>Wojny – historie dzieci</i> , zatytułowana <i>Syberyjskie przygody Chmurki</i> . Autorka książki, Dorota Combrzyńska-Nogała, opowiadała prawdziwą historię Anny Szwykowskiej-Michalskiej (Chmurki), którą w 1941 r. – w wieku trzech lat – z mamą, babcią i ciocią zesłano na Syberię. W spotkaniu uczestniczyli: A. Szwykowska-Michalska oraz prof. Albin Głowacki, S. Jurkin, M. Makatun, T. Patryczna i H. Przybył.

1	2	3	4	5
6.	4 XI 2016	Muzeum Kine- matografii w Łodzi	Spotkanie zorganizowane przez Łódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego dla uczniów liceów z trzech szkół.	Sybiracy: S. Jurkin, K. Mazurkiewicz i H. Przybył przedstawili kolejne swoich losów na zesłaniu.
7.	Lata 2008-2018	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 13 im. Sybiraków (do 31 VIII 2014) *** Zespół Szkół Geodezyjno-Technicznych im. Sybiraków w Łodzi przy ul. Skrzydlatej (od 1 IX 2014)	Uroczystości związane z Narodowym Dniem Niepodległości. Daty dotychczasowych spotkań: 14 XI 2008, 10 XI 2009, 10 XI 2010, 10 XI 2011, 8 XI 2012, 7 XI 2013; *** 6 XI 2014, 6 XI 2015, 9 XI 2016, 9 XI 2017, 8 XI 2018.	Spotkania z młodzieżą szkoły im. Sybiraków, która co roku przygotowuje koncert pieśni patriotycznych z okazji Narodowego Święta Niepodległości. Pieśni śpiewają wszyscy uczestnicy uroczystości, w tym Sybiracy, a przewodzi temu i nadaje ton młodzież szkolna. Każdego roku uczniowie pierwszych klas przedstawiają inscenizacje słowno-muzyczne poświęcone ważnym wydarzeniom z historii kraju. Opiekę i nadzór merytoryczny sprawują nauczyciele. Udział biorą Sybiracy ze wszystkich kół.